

Yritysvaikutusten arviointi Auran kunnassa

Taustaa

Kuntalain mukaan kunnan tehtävä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Valtuusto on hyväksynyt kunnan elinvoimaohjelman kokouksessaan 12.12.2022 § 57. Elinvoimaohjelman toteuttaminen aloitettiin perustamalla elinvoimatyöryhmä keväällä 2023. Elinvoimatyöryhmä muodostuu kunnan alueella toimivien yritysten ja yrittäjäyhdistyksen, kunnan sekä muiden tärkeiden sidosryhmien edustajista. Yksi elinvoimatyöryhmän keskeisistä tehtävistä on elinvoimaohjelman toteuttamisen koordinointi ja seuranta. Kuluvan vuoden työohjelmaan elinvoimatyöryhmä nosti elinvoimaohjelmasta yrityspalvelukartan laatimisen sekä yritysvaikutusten arviointimallin luomisen Auran kuntaan.

Elinvoimatyöryhmän tavoitteet yritysvaikutusten arviointimallin luomisessa ovat seuraavat:

- Valtuusto päättää, että yritysvaikutusten arviointimalli otetaan käyttöön
> joulukuu 2023
- Kunnan organisaatio sitoutuu yritysvaikutusten arviointiin
> jalkauttaminen alkaa vuoden 2024 alusta
- Yritysvaikutusten arviointi on määritellyn prosessin mukaista, suunnitelmallista ja jatkuvaa > vuoden 2024 alusta
- Päätösten vaikutukset yritysten toimintaympäristöön arvioidaan säännönmukaisesti
> vuoden 2024 alusta
- Talousarvioon sisällytetään tekstiosio/kappale siitä, miten yritysvaikutukset on talousarviossa otettu huomioon
> huomioidaan mahdollisuuksien mukaan jo vuoden 2024 talousarviovalmistelussa, viimeistään vuoden 2025 suunnittelussa.

Kunnallishallinnossa tehtävät päätökset ovat useimmiten mittavia ja laajoja, ja ne vaikuttavat monella tavalla kuntalaisiin, eri sidosryhmiin ja kunnan talouteen. Siksi päättäjien tulee voida arvioida eri päätösvaihtoehtojen vaikutuksia kokonaisvaltaisesti ja pitkällä aikajänteellä. Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa lisää luottamushenkilöiden arvopohjaista päätöksentekoa ja käynnistää arvokeskustelun halutuista vaikutuksista. Läpinäkyvyys ja avoimuus edellyttävät, että laaditaan vaihtoehtoisia päätösesityksiä ja punnitaan tarkasti niiden vaikutuksia. Reagoinnista ennakoivaan toimintatapaan siirtyminen helpottaa toiminnan suunnitelmallisuutta ja vähentää poukkoilevaa valmistelua ja päätöksentekoa.

Ennakoarvioinnin tavoitteena on jäsentää ja selventää valmistelu- ja päätöksentekotilannetta. Se tukee moniarvoista ja läpinäkyvää päätöksentekokulttuuria kunnassa. Ennakoarvioinnissa valmistelija kuvaa ehdotuksen myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja päätökselle. Näin myös valmistelija itse voi puntaroida julkisesti päätösesityksensä perusteluja ja osoittaa eri ratkaisuvaihtoehtojen edut ja haitat. Vaikutusten ennakoarviointia voidaan käyttää paitsi päätösesitysten laadinnassa myös toiminnan tavoitteiden, esimerkiksi valtuuston ja lautakuntien omien tavoitteiden asettamisessa. Tällöin tavoitteiden erilaisia vaikutuksia arvioidaan vastaavalla tavalla kuin päätösesityksiä laadittaessa.

Yritysvaikutusten arviointi ei tarkoita, että päätökset tehtäisiin yksinomaan yrittäjien ehdoilla. Yritysvaikutusten arviointi lisää yritysmyönteisyyden todennäköisyyttä ja vähentää riskiä tehdä yrittäjyyden kannalta haitallisia päätöksiä. Auran kunnassa yritysvaikutuksia pohditaan asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa toki jo nyt. Prosessin määrittelyllä ja sanoittamisella vaikutusten arviointi tulee läpinäkyväksi, systemaattiseksi ja yhdenmukaiseksi koko organisaatiossa. Tärkeää on, että yritysvaikutusten arvioinnilla pyritään poistamaan yrittäjyyden esteitä, ei luomaan niitä. Lisäksi etukäteisarvioinnilla pystytään optimoimaan päätösten mahdolliset myönteiset vaikutukset.

On tärkeää punnita päätösten vaikutuksia lyhyellä ja pitkällä aikajänteellä. Vaikutuksia voidaan arvioida esimerkiksi budjettivuoden, valtuustokauden kestäväällä tai sen ylittävällä aikajänteellä. Lyhyen aikajänteen vaikutukset voivat olla kokonaan toisenlaiset kuin pitkän aikajänteen vaikutukset. Esimerkiksi lyhyen aikajänteen kustannussäästöt tai kustannuspanostukset saattavat pitkän ajan kuluessa tuottaa säästöjä tai lisäkustannuksia. Vaikka lyhyen aikavälin vaikutuksia on helpompi tarkastella, se ei useinkaan yksin riitä. Lähes kaikki arviointi on suuntaa-antavien tietojen esittämisestä. Tällaiseen arviointiin liittyy aina epävarmuustekijöitä. Tärkeää on kuitenkin, että valmistelija pyrkii parhaan tietonsa ja ymmärryksensä mukaan esittämään arvioita esityksen erilaisista vaikutuksista lyhyellä ja pitkällä aikajänteellä käytettävissä oleviin faktoihin pohjautuen.

Yritysvaikutusten arvioinnin prosessi

Yritysvaikutusten arviointimallin luomisessa on määriteltävä mm. seuraavat asiat:

1. Mitkä ovat yritysvaikutusten arviointiprosessin vaiheet?
2. Minkätyyppisistä tai -tasoisista asioista vaikutusten arviointi tehdään?
3. Mitkä ovat eri toimijoiden roolit vaikutusten arvioinnissa?
4. Mitä työkaluja (lomakkeistot, kysymyspatterit, haastattelut tms.) käytetään?
5. Miten arvioinnista viestitään osana valmisteluprosessia?

1. Yritysvaikutusten arviointiprosessin vaiheet

Vaikutusten tunnistaminen: Kun on etukäteen määritelty asiatyypit ja -tasot, joista yritysvaikutusten arviointi toteutetaan, käynnistyy varsinainen yritysvaikutusten arviointi vaikutusten tunnistamisella.

Arvioinnin toteuttaminen: Arviointi toteutetaan hankkimalla, kokoamalla ja analysoimalla riittävä määrä faktapohjaista tietoa sekä vertailemalla eri päätösvaihtoehtoja. Päätöksen vaikutukset voivat olla välittömiä tai välillisiä, myönteisiä tai kielteisiä ja koskea pientä tai laajaa joukkoa yrityksiä. Suorat vaikutukset on yleensä helppo huomata, kun taas välilliset vaikutukset saattavat jäädä helposti huomaamatta. Kielteiset vaikutukset yrityksiin tulee päätöksenteossa minimoida mahdollisimman pieniksi. Tavoitteena tulee olla, että päätöksiä, joilla on negatiivisia yritysvaikutuksia, ei kunnassa tehdä lainkaan. Jos arvioinnin tuloksena on kielteisiä yritysvaikutuksia, tulisi esittää ehdotuksia siitä, miten niitä voidaan vähentää tai poistaa, tai ainakin muuttaa ne neutraaleiksi.

Päätöksen tekeminen: Hyvin toteutettu yritysvaikutusten arviointi tuottaa olennaisen tiedon vaikutusten laajuudesta ennen päätöksen tekemistä. Valmistelija vastaa yritysvaikutusten arvioinnin toteuttamisesta ja tarvittaessa vaihtoehtoisten päätösvaihtoehtojen esiin tuomisesta. Päätöksen tekijän (viranhaltija/toimielin) vastuulla on arvioinnissa ilmenneiden vaikutusten huomioiminen päätöstä tehdessä.

Seuranta: Kun päätös on tehty, päätetään vielä, miten, kuka ja millä aikataululla päätöksen toteutumista ja vaikutuksia seurataan. Toteutumista seurataan määritellyn prosessin mukaisesti.

2. Yritysvaikutusten arvioinnin toteuttaminen erityyppisissä – ja tasoissa asioissa

Asiatyyppi: **Strategiat, ohjelmat ja laaja-alaiset periaatelinjaukset:** Yritysvaikutusten arviointi toteutetaan aina osana valmistelua

Päätöksenteon tasot: valtuusto ja kunnanhallitus

Asiatyyppi: **Hankinnat**

Kansallisen kynnsarvon ylittävät hankinnat: Yritysvaikutusten arviointi toteutetaan aina osana valmistelua

Päätöksenteon tasot: lautakunnat, kunnanhallitus ja valtuusto

Pienhankinnat: Yritysvaikutusten arviointi toteutetaan harkinnan mukaan

Päätöksenteon taso: Hankinnan arvon perusteella toimivaltainen viranhaltija, lautakunta ja kunnanhallitus

Asiatyyppi: **Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus:** Yritysvaikutusten arviointi uusien alueita suunniteltaessa ja kaavoitettaessa. Pienimuotoisissa muutoksissa/kaavapäivityksissä harkinnan mukaan.

Päätöksenteon tasot: lautakunta, kunnanhallitus ja valtuusto

Asiatyyppi: **Palveluiden ulkoistukset/toimintojen yhtiöittäminen/palveluiden ottaminen osaksi**

omaa toimintaa: Yritysvaikutusten arviointi toteutetaan aina osana valmistelua.

Päätöksenteon tasot: kunnanhallitus ja valtuusto

Asiatyyppi: **Yksittäiset päätökset ja rutiinipäätökset:** Yritysvaikutusten arviointia ei pääsääntöisesti tarvita asioissa, jotka toteuttavat olemassa olevaa linjausta tai käytäntöä (esimerkiksi tiedoksi annettavat asiat, lupapäätökset, talousraportointi, tonttien myynti, henkilövalinnat)

Muissa kuin edellä esitetyissä asiaryhmissä yritysvaikutusten arviointi toteutetaan harkinnan mukaan matalalla kynnyksellä. Periaatteena on, että mitä enemmän välittämiä, merkittäviä vaikutuksia useille yrityksille päätöksellä arvioidaan olevan, sitä tärkeämpää yritysvaikutusten arvioinnin toteuttaminen jo valmistelun alkuvaiheessa on.

3. *Eri toimijoiden roolit yritysvaikutusten arvioinnissa*

Valmisteleva viranhaltija: Asian valmistelijan vastuulla on huolehtia, että yritysvaikutusten arviointi toteutetaan prosessin ohjeistusten mukaisesti osana valmistelua. Valmistelija huolehtii myös siitä, että arviointi tuodaan johtoryhmän käsittelyyn.

Johtoryhmä: Johtoryhmän tehtävänä on käydä kaikki tehdyt yritysvaikutusten arvioinnit läpi ja tehdä päätöksiä/esityksiä mahdollisesti arvioinnin tulosten perusteella tehtävistä muutoksista suunniteltuun etenemiseen tai jatkotoimenpiteisiin. Johtoryhmä päättää mistä arvioinneista pyydetään lausunto elinvoimatyöryhmältä. Johtoryhmä varmistaa päätöksentekijöiden riittävän osaamisen arvioinnin toteuttamiseen sekä huolehtii riittävästä valmisteluviestinnästä.

Päätöksentekijä: Päätöksentekijän, viranhaltijan tai toimieliimen, vastuulla on yritysvaikutusten arvioinnin tulosten käsittely ennen päätöstä ja tarvittaessa tulosten edellyttämistä muutoksista päättäminen. Myös päätöksen tekevä toimieliin voi ennen päätöksentekoa pyytää yritysvaikutusten arvioinnista lausunnon elinvoimatyöryhmältä tarvittaessa.

Elinvoimajohtaja: Elinvoimajohtaja elinvoimatyöryhmän valmistelijana huolehtii siitä, että toteutetut yritysvaikutusten arvioinnit viedään elinvoimatyöryhmälle tiedoksi, tai toimeksi silloin kun työryhmältä lausunto tarvitaan.

Elinvoimatyöryhmä: Elinvoimatyöryhmä seuraa yritysvaikutusten arvioinnin toteutumista osana kunnan päätöksentekoa ja ottaa kantaa pyydettyä tai tarvittaessa. Elinvoimatyöryhmä myös ohjaa ja opastaa yritysvaikutusten arvioinnissa tarvittaessa sekä huolehtii yritysvaikutusten arviointimallin päivittämisestä kulloinkin voimassa olevan elinvoimaohjelman mukaiseksi.

4. Yritysvaikutusten arvioinnin työkalut

Yritysvaikutusten arviointi toteutetaan tämän asiakirjan liitteenä olevan yritysvaikutusten arviointilomakkeen kysymyksiin vastaamalla. Kysymykset pohjautuvat kunnan elinvoimaohjelman teemoihin. Lomake käsitellään johtoryhmässä sekä tarvittaessa elinvoimatyöryhmässä ja päätöksentekoa varten täytetty arviointilomake laitetaan päätöspykälän liitteeksi. Keskeiset havainnot arvioinnista nostetaan päätöspykälän selosteosan tekstiin.

Päätösten yritysvaikutukset voivat olla joko välittömiä tai välillisiä, myönteisiä tai kielteisiä ja ne voivat koskea harvaa tai useaa yritystä. Arvioinnissa ilmenevät kielteiset vaikutukset tulisi päätöksenteossa minimoida niin pieniksi kuin mahdollista. Päätöksenteossa pitäisi pyrkiä siihen, että yritysten kannalta kielteisiä päätöksiä ei tehtäisi lainkaan.

5. Yritysvaikutusten arvioinnista viestiminen

Kuntalaki velvoittaa kuntaa tiedottamaan valmistelussa olevista asioista sekä siitä, millä tavoin kuntalaiset voivat osallistua päätösten valmisteluun. Valmisteluvaiheen yleistä viestintää edellyttävät erityisesti kuntalaisten elämään laajasti vaikuttavat asiat, kuten palveluihin, palveluverkkoon, kaa-voitukseen ja kunnan kehittämiseen liittyvät päätökset.

Ennen päätöksentekoa on pidettävä huoli siitä, että vaihtoehdot ja niiden vaikutukset kuvataan tasa-puolisesti ja että viestintä ei anna mielikuvaa, että asiasta olisi jo päätetty. Aktiivinen, mutta neutraali ja faktoja havainnollisesti ja ymmärrettävästi esittelevä tiedottaminen antaa kaikille mahdollisuuden muodostaa oma näkemyksensä asiasta, ottaa kantaa ja antaa päätöksentekijöille evästyksiä.

Yritysvaikutusten arvioinnista viestitään pääsääntöisesti osana muuta valmisteluviestintää. Merkittävisissä muutoksissa ja laaja-alaisissa kokonaisuuksissa voidaan vaikutusten arvioinnista viestiä myös erikseen. Valmisteluviestinnän toteuttamisesta sovitaan johtoryhmässä vaikutusten arvioinnin alkessa tai sen läpikäynnin yhteydessä. Tiedottamisen sisällöntuotannosta käytännössä huolehtivat asian valmistelija ja toimialan viestintävastaava tarvittaessa viestintäsihteerin tuella.

Lisätietoa ja pohjatyössä hyödynnettyjä malleja

- Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa, Kuntaliiton verkkojulkaisu
- Yritysvaikutusten arvioinnin käsikirja, Yrittäjien julkaisu
- Kuntaviestinnän opas, Kuntaliiton verkkojulkaisu
- Kuntien päätöksenteon yritysvaikutusten arviointi -käsikirja, Porin seutukunta
- Yritysvaikutusten arviointilomake, Isokyrö
- Yritysvaikutusten arviointi Mynämäen kunnan päätöksenteossa
- Auran kunnan *elinvoimaohjelma* 2023 – 2026

Yritysvaikutusten arviointilomake

Vaihe 1: Yritysvaikutusten tunnistamista helpottavat kysymykset

Kysymys	Kyllä	Ei	Selite
1. Onko valmisteltavana oleva asia/tuleva päätös kunnan strategian arvojen mukainen?			
2. Toteuttaako valmisteltavana oleva asia/tuleva päätös kunnan elinvoimaohjelmaa?			
3. Vaikuttaako valmisteltavana oleva asia/tuleva päätös kunnan yrittäjämönnteisyyteen?			
4. Vaikuttaako valmisteltavana oleva asia/tuleva päätös kunnan elinkeinorakenteeseen?			
5. Vaikuttaako valmisteltavana oleva asia/tuleva päätös yritysten halukkuuteen sijoittua Auraan/toimia Aurassa?			
6. Vaikuttaako valmisteltavana oleva asia/tuleva päätös yrityksen kustannuksiin/investointeihin/logistiikkaan/työvoiman saatavuuteen?			

Jos kaikkiin edellä esitettyihin kysymyksiin vastaus on "Ei", voidaan arvioida päätöksellä olevan yritysvaikutuksia vähän tai ei lainkaan. Selitteestä riippuen laajempaa vaikutusten arviointia ei näissä tilanteissa ole välttämätöntä tehdä.

Jos "Kyllä"-vastauksia on vähintään kaksi, siirrytään vaikutusten arvioinnissa seuraavaan, tarkempaan vaiheeseen (vaihe 2).

Vaihe 2: Yritysvaikutusten arviointi

Arvioitava asia	
Valmistelija	
Päätöksentekijä	
Suunniteltu päätöksenteon ajankohta	

Vaikutus	Positiivinen	Neutraali	Negatiivinen	Selite
Tukee elinvoimaohjelman visiota Aurasta kokoluokkansa yrittäjämryönteisimpänä kuntana				
Edistää kunnan ja yritysten välistä yhteistyötä				
Edistää yrittäjyyttä ja parantaa yritysten toimintaedellytyksiä				
Lisää kunnan houkuttelevuutta ja vetoa				
Parantaa osaavan työvoiman saatavuutta				
Edesauttaa yritysten saavutettavuutta				
Vähentää yritysten byrokratiaa ja joustavoittaa päätöksentekoa				
Edesauttaa yritysten keskinäistä yhteistyötä ja tukee verkostoitumista				
Parantaa alueen palvelu- ja/tai tuotevalikoimaa				
Kohtelee yrityksiä tasapuolisesti				